

5045

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TELEVİZYON ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TRT 'NİN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE
RADYO YAYINCILIĞI

YÖNETEN: DOÇ.DR. BELGİN ERDOĞMUŞ

AYSUN AKGÜN

921

1988

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Ö N S Ö Z

20. yüzyılın başlarında kitle iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanan radyo, günümüzde toplumların vazgeçemeyeceği bir haberleşme aracıdır.

Radyo, olayları çok kısa bir süre içinde kamuoyuna aktarabilme özelliği ile diğer kitle iletişim araçlarından daha hareketli ve etkindir.

TRT'nin kuruluşundan sonraki radyo yayıncılığını incelediğim araştırmamda, 1927 yılında yayına başlayan Türkiye Radyolarının, tarihi gelişimine de kısaca değindim. Ülkemiz radyoculuğunu çeşitli dönemlere ayırarak, radyo tekniği, programcılığı ve personeli açısından ele aldım. Ayrıca radyonun kamuoyu üzerindeki etkilerini araştıran çeşitli çalışmalardan da yararlanarak, radyo yayıncılığımızı değişik yönleriyle inceledim.

Bu arada tezimin yönlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen danışmanım, Doç.Dr. Belgin ERDOĞMUŞ'a ve değerli görüşleri ile çalışmamda katkıda bulunan diğer ilgililere teşekkür ederim.

Aysun AKGÜN

Ekim, 1988, İstanbul

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ	1
İÇİNDEKİLER	2
GİRİŞ	4
I- RADYONUN TARİHÇESİ	5
1- DÜNYADA İLK RADYO YAYINLARI	5
II- RADYOCULUĞUN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ	6
1- TÜRKİYE'DE RADYOCULUĞUN BAŞLAMASI	6
a) Türkiye Radyolarında Düzenli Yayınlar Geçiş	7
2- RADYONUN ÖZEL GİRİŞİMDEN DEVLET YÖNETİMİNE GEÇİŞİ (1937-1940 DÖNEMİ).....	8
3- II. DÜNYA SAVAŞININ RADYOYA ETKİLERİ VE YÖNETİMİN DEĞİŞMESİ (1940-1960 DÖNEMİ).....	9
4- TÜRKİYE RADYOLARININ PROGRAMCILIK VE TEKNİK AÇIDAN DEĞİŞMESİ (1960-1964 DÖNEMİ)	10
a) Radyo Programlarının Nitelikleri ve Yayın Saatleri ..	10
b) Radyo Tekniğinde Atılım; İl Radyolarının Kurulması ..	11
III- TRT SONRASI RADYOLARIMIZ	12
A. 1964-1972 DÖNEMİ	12
1- TRT'NİN KURULUŞU	12
2- TRT'NİN ORGANLARI	12
a) Yönetim Kurulu	12
b) Genel Müdür ve Yardımcıları	13
c) Danışma Kurulları	13
d) Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu	14
3- TRT İLE BİRLİKTE RADYONUN TEKNİK AÇIDAN GELİŞİMİ	14
4- BU DÖNEMDE YAYINCILIK VE YAYIN SÜRELERİ	16
5- PERSONELİN DURUMU	16
IV- 1972'DEN GÜNÜMÜZE RADYOLARIMIZ	17
A. TRT YASASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİK	17
a) Yönetim Kurulu	18
b) Genel Müdür ve Yardımcıları	18
c) Koordinasyon Kurulu	18

d) TRT Seçim Kurulu	18
e) Genel Danışma Kurulu	18
f) Siyasî Yayınlar Hakem Kurulu	19
B. RADYO PROGRAMCILIĞI VE TEKNİĞİNDEKİ GELİŞMELER	19
1- İLKELELERLE YÖNETİM	19
2- ORTAK YAYINA GEÇİŞ (ŞEBEKE YAYINI)	20
a) Ortak Yayından Doğan Sorunlar	21
3- RADYO PROGRAMCILIĞINDA YENİ ARAYIŞLAR: KUŞAK PROGRAMLARI	22
4- RADYOLARIN TEKNİK AÇIDAN GELİŞİMİ	25
a) TRT-I	25
b) TRT-II	27
c) TRT-III	29
d) TRT-IV	32
e) Gece Yayınları	34
5- BÖLGESEL RADYOLAR	35
V- RADYOLARIMIZIN BUGÜNKÜ DURUMU	36
1- RADYOLARIMIZDAKİ YASAL DEĞİŞİKLİKLER	36
a) Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu	36
b) Yüksek Denetleme Kurulu	36
c) Hükümet Uygulamalarının Tanıtılması	36
2- RADYO PROGRAMLARI VE TEKNİĞİ	37
VI- RADYO PROGRAMLARI ÜZERİNE YAPILAN KAMUOYU ARAŞTIRMALARI VE TELEVİZYONUN ETKİLERİ	39
1- Radyonun Dinlenilme Durumu	40
2- Radyonun Dinlenilme Nedenleri	41
3- Radyoyu Dinlememe Nedenleri	41
4- En Çok Dinlenilen Radyolar	41
5- Radyo Yayınlarının En Çok Dinlenildiği Saatler ..	42
VII- SONUÇ.....	43
KAYNAKÇA	45

GİRİŞ

İletişim insanlığın doğuşu ile başlayan bir olgudur ve insanlar yaşadıkça da devam edecektir.

İletişimi bireyler, kümeler, topluluklar, ülkeler arasında bilginin, düşüncenin tutum ve davranışların aktarılma süreci olarak tanımlayabiliriz.

Bir başka tanımla iletişim; iki birey arasında bir göstergeler dizgesi aracılığıyla sağlanan (simge, mitos, jest, mimik, vs.) her tür düşünce bilgi ve anlam iletimidir.

İletişimin içerisinde yer alan "Kitle İletişimi" ise iletişimin; teknolojinin ürünleri olan kitleye yönelik araçlarla yapılan kesimidir. Daha açık deyimle, iletişimin yazılı basın, sinema, film, radyo ve televizyon ile yapılmasıdır.

Kitle haberleşme araçları günümüz toplumlarında kamuoyunun sağlıklı bir biçimde oluşturulmasını sağlamak, yaygın bir şekilde eğitim ve kültürüne katkıda bulunmak, eğlence olanağını kitlelere ulaştırmak yönünden etkili olmaktadır.

Kitle haberleşmesinin çok büyük gelişmeler kaydettiği günümüzde bu araçların en önemlilerinden biri de radyodur. Radyo yayınları; dünyanın her tarafına ulaşmakta, sosyal kültürün gelişmesinde, dolaylı eğitimin verilmesinde, tarafsız habercilikten kaynaklanan sağlıklı görüşlerin toplum katlarında biçimlenmesinde olağanüstü sorumluluk ve önem taşımaktadır.

I- RADYONUN TARİHÇESİ

Günümüzde kitleler arasındaki iletişim, kitle iletişim araçları tarafından sağlanmaktadır. Bu araçların en etkinlerinden biri de radyodur.

"Radyo; elektrik ve elektromanyetik alanındaki bilimsel, teknik gelişmelerin ürünüdür." (1)

Geniş tanımıyla radyo, "yayın ve bu yayını tesbit etme tekniği, yayın yapılan yerdeki konuşma, müzik veya benzeri seslerin hasıl ettiği ses titreşimlerinin, Hertz dalgacıkları da denilen, elektromanyetik dalgalar aracılığıyla verici istasyondan alıcıya kadar taşınmasını ve orada tekrar dinlenebilir hale getirmeyi ifade eder. (2)

"İletişim alanında insanlığa büyük olanaklar sağlayan bu teknoloji ürünü, Maxwell, Hertz, Fleming, Stubblefield, De Forest, Marconi gibi bilim adamlarının buluşlarıyla XIX.yüzyılın sonlarıyla XX.yüzyılın başlarında gelişti. İnsan sesinin elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir yerden başka bir yere iletilebilmesi, iletişim alanında olduğu kadar insanlık tarihinde de bir aşamayı simgeliyordu. (3)

1. DÜNYADA İLK RADYO YAYINLARI

"1910'lu yıllardan itibaren artık hem Avrupa'da, hem de Amerika'da telsiz radyo istasyonları kurulmaya başlandı. Bu ilk radyo istasyonları giderek gelişti ve süreklilik kazandı. Böylece radyoculuğun temeli atılmış oldu." (4)

Radyoların gelişmesini sağlayan nedenlerin başında, toplumla

(1) KOCABAŞOĞLU, Aygür, Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, (TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri) Ankara, 1980. S.7

(2) TAŞER Cengiz, Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları:5 Ankara, 1969 S.9

(3) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.7

(4) Burası Türkiye Radyoları, TRT Radyo Dairesi Başkanlığı (Basılmamış Metin) S.1

rın haberleşme ihtiyaçlarını karşılayabilmek, uzaklara haber nakletmek amacı gelmektedir.

"Ancak gerek Almanya'da, gerekse İngiltere'de ilk radyo yayın denemelerinin müzik yayını şeklinde olduğunu görüyoruz.

Nitekim 1917 yılı Mayıs ayında, Almanya'da radyonun kurucuları olarak bilinen, Bredow ve Weissner, cephedeki askerler için müzik yayını yapan bir deneme istasyonu kurarlarken; hemen aynı tarihte İngilizler de müzik yayını yapan deneme istasyonları kurmaya başlamışlardır." (5)

"Sürekli ilk radyo vericisi ise, 2 Kasım 1920'de A.B.D.'de çalışmaya başlamıştır. Pittsburg'da KDKA adlı bir istasyonda seçim haberleri ile başlayan bu yayını 500-2000 arasında değişen dinleyici izlemiştir." (6)

II- RADYOCULUĞUN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ

1. TÜRKİYE'DE RADYOCULUĞUN BAŞLAMASI

1925 yılında, Ankara ve İstanbul'da olmak üzere iki telsiz istasyonunun yapımına başlandı. Bu telsiz istasyonlardan belirli zamanlarda radyo yayını yapılabilmesi amacıyla da, vericilere gerekli donanım eklendi.

"Yine bu yıllarda, yapılacak telsiz telefon ve radyo istasyonlarını işletmek üzere "Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi" adıyla bir ortaklık kuruldu. 6 Ocak 1926 tarihinde tescil edilen bu ortaklık, 8 Eylül 1926 tarihli bir kararla, yapılmakta olan telsiz istasyonlarının işletme hakkını on yıl süreyle üstlenmişti. (7)

(5) TAŞER, A.g.e. S.14

(6) AZİZ Aysel, Radyo ve Televizyonla Eğitim, Ankara, 1982 S.9

(7) Burası Türkiye Radyoları, (Basılmamış Metin) S.3

"Ankara ve İstanbul'da 1925 yılında yapımına başlanan ve 1927 yılında hizmete sokulan güçleri 20-250 KW arasında değişen bu telsiz telgraf vericileriyle, Moskova, Berlin, New York, Viyana, Londra ve Tahran gibi merkezlerle bağlantı kurulmuştur. (8)

Türkiye'de rayo yayıncılığının vericiler yönünden alt yapısını oluşturacak teknik donanım, PTT'nin elindeki beşer kilovatlık iki vericiydi.

10 yıllarda, dünyanın tüm ülkelerindeki radyo istasyonlarının sayısının toplamı 123 kadardı ve bunların toplam gücü 116 kilovattı geçmiyordu. Türkiye radyolarının toplam gücü ise yukarıda belirtildiği gibi, yalnız on kilovattı. (9)

a. Türkiye Radyolarında Düzenli Yayınlar Geçiş

Türkiye radyolarında programlı ve düzenli yayınlara geçilmesi ancak 1927 yılının Mayıs ayı başında gerçekleştirilmiştir.

Radyoculuğun yeni yeni gelişmeye başladığı yıllarda, başka ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yayın süreleri çok sınırlıydı. Yayınlar genellikle akşam saatlerine sığdırılıyordu.

Radyolarımızın ilk yayınlarındaki anonslarda da bunu görebiliriz.

"Allo allo Muhterem samiin.... Bunası İstanbul Telsiz Telefonu... 1200 metre Tul-u mevç. 250 kilo-sıkl. Şimdi bugünkü neşriyatımızın muhteviyatını arz ediyorum.

19.00 stüdyo müzik heyetinden şevkevza faslı, / 19.30 Eşam ve Tahvilat Borsası Haberleri, / 19.40 Telsiz Telefon Orkestrası, 20.10 Zahir Borsası Haberleri, / 20.20 Telsiz Telefon Müzik Heyeti,

(8) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.10

(9) TÜRKTÜRK Semih, Türkiye'de TRT Olayları, İstanbul, 1975. S.37

20.50 Anadolu Ajansı Haberleri, / 21.00 Telsiz Telefon Orkestrası,
/ 21.30 Teganni, Matmazel Apostoldi tarafından, / 21.45 Orkestra."
(10)

"Bununla birlikte ülkemizde düzenli radyo yayınlarının başladığı ilk günlerde her türlü olanakların ötesinde, günlük yayın süresi oldukça uzundu. İstanbul Radyosu'nun 1927 yılı Temmuz ayında, günlük yayın süresi 360 dakika (6 saat) idi.

Türkiye'de düzenli radyo yayınları başladıktan hemen sonra, 7 saat olan günlük yayın süresi toplamı, bir ay sonra 6 saate, dört ay sonra ise üç buçuk saate inmiştir." (11)

2. RADYONUN ÖZEL GİRİŞİMDEN DEVLET YÖNETİMİNE GEÇİŞİ

(1937 - 1940 DÖNEMİ)

"Türkiye Radyolarının, başlangıçta Türk Telsiz ve Telefon Şirketi'ne verilen işletme yetkisi 1937 yılında sona erdiği zaman, radyoların yönetimi, aynı yıl kabul edilen 3222 sayılı Telsiz Yasasıyla PTT'ye aktarılmıştır. Bu arada, ülkenin yeni ve güçlü radyo istasyonlarına kavuşturulması için yapılan çalışmalar da sürdürülmüş, 1938'de Ankara'da 120 kilovat gücünde bir istasyonla, kısa dalga üzerinden dış ülkelere yönelik yayın yapacak, 20 kilovatlık bir istasyon hizmete açılmıştır." (12)

"PTT yönetiminde yeni vericilerle desteklenen yayınlar, oldukça güçlenmiş, ancak program yönünden pek ilerleme görülmemiştir." (13)

(10) "Günün İçinden" Radyo programı, 6.5.1987, TRT I

(11) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.57

(12) TÜRKER, A.g.e. S.40

(13) AZİZ, A.g.e. S.80

"Böylece Türk Radyo tarihinde uzun yıllar "Devlet Radyosu" kavramı ile dile getirilen ve TRT'nin kuruluşuna dek sürecek olan yeni bir dönem başlıyordu. (14)

3. II. DÜNYA SAVAŞININ RADYOYA ETKİLERİ VE YÖNETİMİN DEĞİŞMESİ (1940 - 1960 DÖNEMİ)

"1939 senesi ortalarında İkinci Dünya Savaşının başlaması, radyo yayınlarının özellikle savaş sırasında oynadığı önemli rol, radyo yayınları hizmetlerinin 3837 Sayılı kanunla Başbakanlığa bağlı, Matbuat Genel Müdürlüğü'ne bağlanmasına yol açmıştır."(15)

"1943 yılında Radyo Örgüt Yasasında yapılan değişiklikle, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne bağlanan radyolar (1943 - 1949), 1949 yılından 1958 yılına değin yine Başbakanlığa bağlı Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü bünyesi içinde varlığını sürdürmüştür. 1958 yılından 1964 yılına değin Basın Yayın Örgütü içinde kalan radyo, 1958 - 1963 yılları arasında Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı, 1963'ten sonra ise Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın bir alt birimi gibi çalışmıştır.(16)

II.Dünya Savaşı yıllarında, ülkeler radyoyu bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Bu yüzden radyo programları, savaş gereksinimlerine göre yeniden düzenlenerek, yayın süreleri arttırılmış, istasyonların güçleri yükseltilmiştir.

Ayrıca bu dönemde, yurt içi yayınlarda nitelik yönünden çeşitli atılımlar yapılmıştır.

1951 yılından itibaren Türkiye Radyolarında reklam yayınlanmaya başlandı. İlk reklamlar, radyonun kendi spikerleri tarafından

(14) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.131

(15) TAŞER, A.g.e. S.38

(16) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.421

sözlü olarak yapılırken, daha sonra reklam saatleri ayrıldı. Reklam şirketleri, sözlü, müzikli reklam yayınına başlayarak ilgi çekmeye çalıştılar.

"Bu dönemin belirgin bir diğer özelliği ise, radyonun iktidarla muhalefet arasındaki tartışmaların vazgeçilmez bir ögesi olmasıdır. Radyo özellikle 1954'ten sonra, o günkü deyimle "Rejim Meselesi"nin ayrılmaz bir parçasını oluşturmuştur." (17)

4. TÜRKİYE RADYOLARININ PROGRAMCILIK VE TEKNİK ACIDAN DEĞİŞMESİ (1960 - 1964 DÖNEMİ)

"27 Mayıs hareketinden sonra radyolarda görülen "Reform" girişimlerinin ağırlık noktası, program üretilmesi ve yayının sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi açısından, kimi birimlerin görevlerini yeniden tanımlamak ve yeniden kimi birimler oluşturmak olmuştur. (18)

a) Radyo Programlarının Nitelikleri ve Yayın Saatleri

Bu dönemde sabah, öğle ve akşam yayınından oluşan günlük yayın süresi 12-13 saat dolaylarında olmuştur. Bu dönemde yayın süreleri ve saatleri açısından dikkat çeken nokta, gerek yayının başlama ve bitiş saatlerine titizlik gösterilmesi, gerekse müzik ve söz programlarının süresi içinde yayınlanması için çaba harcanmış olmasıdır.

Ayrıca özellikle söz programlarının dil, anlatım, sunuş, biçim vb. açılardan birtakım atılımlar göstermiş ve radyo programcılığı anlayışına daha yakın uygulamalar görülmeye başlamıştır.

Radyodan eğitim alanında yararlanabilmek amacıyla, 1963 yılında ilk eğitim yayınları yapılmaya başlandı.

(17) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.255

(18) KOCABAŞOĞLU, A.g.e. S.366

Bunun yanısıra, 1950'den itibaren radyoda yayınlanmaya başlayan reklam programları, 1960'lardan sonra büyük bir gelişim göstermiştir. Bu dönemde, devletin radyo reklamlarından sağladığı gelir, ruhsatıyelerden sağladığı geliri aşmıştır.

b) Radyo Tekniğinde Atılım; İl Radyolarının Kurulması

Bu dönem içerisinde gösterilen en önemli gelişme için, İl Radyolarının kurulması diyebiliriz.

İl Radyolarının kurulmasına, 1959 yılında Bakanlar Kurulu Kararıyla başlanmıştır. Bakanlar Kurulu Kararına göre, 27 ilde küçük güçte radyo istasyonları kurulacaktı.

Ancak daha sonra, "31.5.1961 gün ve 5 /1260 sayılı kararname ile 27 il yerine yedi ilde istasyon kurulması kabul edildi." (19)

"İl Radyolarının hizmete giriş tarihleri şöyledir:

İstanbul İl Radyosu	(2 Kilovat)	Eylül	1961
İzmir İl Radyosu	(2 Kilovat)	Aralık	1961
Ankara İl Radyosu	(2 Kilovat)	Mart	1962
Adana İl Radyosu	(2 Kilovat)	Nisan	1962
Antalya İl Radyosu	(2 Kilovat)	Haziran	1962
Gaziantep İl Radyosu	(2 Kilovat)	Ağustos	1962
Kars İl Radyosu	(2 Kilovat)	Şubat	1963
Van İl Radyosu	(2 Kilovat)	Ekim	1964

Tümünün toplam gücü 16 kilovata bile geçmeyen bu sekiz verici istasyon, hizmete girer girmez, bunların işletilmesi, bundan sağlıklı sonuç alınmasıyla ilgili bir yığın sorunu hemen ortaya çıkarmıştır.(20)

(19) ÖZAKMAN Turgut, Radyo Notları, Ankara,1969, S.10

(20) TUGRUL, A.g.e. S.47

III- TRT SONRASI RADYOLARIMIZ

A. 1964 - 1972 DÖNEMİ

1. TRT'İN KURULUŞU

2 Ocak 1964 tarihli ve 11596 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan 359 sayılı TRT Kanunu'nun birinci maddesi, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nu şöyle tanımlıyor :

Madde 1: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu adıyla, tüzel kişiliğe sahip özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü kurulmuştur. Kurumun remzi TRT'dir. Kurumun merkezi Ankara'dadır.

24 Aralık 1963'te kabul edilen "359 sayılı yasanın çıkışı 1961 Anayasası'nın 121. maddesine dayanmaktadır. Sözü geçen maddede Türkiye'deki radyo ve televizyon yayınlarının tarafsız özerk bir kamu kuruluşuna devredilmesi ve bunun için bir yasa çıkarılması öngörülmekte idi. 1963 yılında yasanın yapılmasına başlanmış, 1963 Aralık ayında yasalaşmıştır. Yürürlüğe girişi ise, 1 Mayıs 1964'dür." (21)

2. TRT'İN ORGANLARI

359 sayılı TRT Kanunu'nun 3. Maddesinde, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun en yüksek karar ve yönetim organı, Yönetim Kurulu'dur denilmektedir. TRT'nin yönetim ve karar organlarını incelediğimizde, şunları görürüz.

a) Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu; Genel Müdür, Milli Eğitim Bakanlığı'nca ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nca

seçilen iki hükümet temsilcisi, Radyo ve Televizyon konularında kürsüsü bulunan üniversitelerin seçtiği elektronik uzmanı bir öğretim üyesi, Hukuk, İktisat, Sosyal Bilimler Fakülteleri öğretim üyelerinin aralarında seçtikleri bir öğretim üyesi, Dil, Tarih Coğrafya ve Güzel Sanatlar Akademisi'nden öğretim görevlilerinin seçtiği bir temsilci, Konservatuvarların seçtiği bir temsilci, ayrıca kurum içinde en az bir yıl çalışmış yönetici ve yüksek elektrik veya elektronik mühendisi iki kişiden oluşur.

Kurum, Yönetim Kurulu'nun aldığı kararlar çerçevesinde ve onun gözetimi altında Genel Müdür tarafından yönetilir.

b) Genel Müdür ve Yardımcıları

359 sayılı TRT Kanunu'nun 9.maddesi, Genel Müdür ve Yardımcılarını şöyle tanımlamaktadır:

Genel Müdür, Yönetim Kurulu'nun, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'na inhası ve Bakanın teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle atanır. Genel Müdür Yardımcıları, Genel Müdürün teklifi üzerine Yönetim Kurulu kararıyla atanırlar. Görevlerinden uzaklaştırılmaları da aynı usule göre olur.

c) Danışma Kurulları

Yönetim Kurulu, radyo ve televizyon hizmetleriyle ilgili konularda, danışmak üzere kurullar kurabilir.

Her radyo dinleme bölgesi için, mahalli ihtiyaçların tesbit edilmesini ve karşılanmasını kolaylaştırmak üzere, mahalli bölge danışma kurulları kurmaya Genel Müdür yetkilidir. Bölge Radyo Müdürü, bu kurullara katılır.

d) Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu

359 sayılı TRT Kanunu'nun 12.maddesi, bu kurulu şöyle tanımlamaktadır:

Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerinin Anayasa Hukuku, İnsan Hakları, Siyaset İlmî ve Siyasal Sosyoloji kürsü ve enstitülerinde çalışan en kıdemli iki öğretim üyesi ile aynı fakültelerin İdare Hukuku ve Kamu İdaresi kürsü ve enstitülerinde çalışan en kıdemli bir öğretim üyesinden kuruludur. Bu kürsülerin diğer öğretim üyeleri, bu fıkra uyarınca ve kıdem sırasıyla yedek üyelik yaparlar.

3. TRT İLE BİRLİKTE RADYONUN TEKNİK AÇIDAN GELİŞİMİ

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, eski radyo yöneticilerinden 1 Mayıs 1964 tarihinde, tam 13 radyo verici istasyonu devralmıştı. Eski yönetimden alınan bu istasyonların tümünün toplam gücü 527 kilovattı. (22)

1964'e kadar ulaşılabilen 527 kilovattlık güç toplamına karşı, TRT kurulduktan sonra 4 yıl içinde radyoların güç toplamında % 100 bir artış olmuştur.

TRT'nin kuruluşundan, 1968 yılına kadar toplam yayın gücü, aşağıdaki şekilde artmıştır.

- 1- 527.6 Kw. (1964'te devredilen güç toplamı)
- 2- + 100 Kw. (Erzurum O.D. 1.5.1967)
- 3- + 100 Kw. (İzmir O.D. 22.8.1967)
- 4- + 300 Kw. (Çukurova O.D. 3.3.1968)
- 5- + 1 Kw. (Diyarbakır K.D. 3.3.1968)
- 6- + 0.3 Kw. (III.Program Ankara Ç.K.D. 3.3.1968)
- 7- - 0.3 Kw. (İskenderun TMO vericisi terk edildi. 2.3.1968)
- 8- - 0.3 Kw. (Diyarbakır TMO vericisi terk edildi. 2.3.1968)

TOPLAM: 1.027.3 Kw. (23)

(22) TİĞRİL, A.g.e. S.60

(23) ÖZAKMAN, A.g.e. S.14

Bu dönemde radyolarımızın verici istasyonları ve güçleri şöyledir:

<u>İstasyonlar</u>	<u>Sayıları</u>	<u>Güçleri (KW)</u>
<u>Merkez Radyoları</u>	3	240
Ankara Uzun Dalga		
<u>BÖLGE RADYOLARI</u>		
İstanbul	2	150
Çukurova	1	300
İzmir	1	100
Erzurum	1	100
Diyarbakır	1	300
<u>İL RADYOLARI</u>		
Adana	1	2
Gaziantep	1	2
Antalya	1	2
Kars	1	2
Van	1	2
Erzurum	1	2
İzmir	1	2
İstanbul	1	2
Ankara	1	2
<u>DİĞERLERİ</u>		
Ankara II	1	2
Ankara III	1	0,250

(24)

4. BİR DÖNEMDE YAYINCILIK VE YAYIN SÜRELERİ

TRT eldeki sınırlı olanaklara rağmen, ilk iş olarak radyoların yayın saatlerini arttırmakla işe başlamıştır. 1964'te tüm radyoların günlük yayın süresi, toplam 128 saat iken, bu süre 1966'da 171 saate, 1968'de 193 ve 1969'da 226 saate yükseltilmiştir. Bir gün içinde eskiden kesintili yayın yapan radyoların yayınları, tam güne çıkartılmış, kesintiler kaldırılmıştır. Daha da önemlisi TRT'nin Kurulmasıyla birlikte, radyolarımız artık anlamsız bir müzik kutusu olmaktan kurtarılmış, söz ve haberler, haber programları geliştirilmiş ve radyolarımız TRT döneminde başlamak üzere gerçek bir "Türkiye Radyoları" niteliğini kazanmıştır.

"Bu döneme programcılık açısından bakıldığında, elde edilen başarılı sonuçlara karşılık, işletmecilik açısından aynı başarılı sonuçlar, çeşitli nedenlerle sağlanamamıştır.

Hizmete sokulan yeni radyo istasyonlarının işletilmesi, esneklikten hayli yoksun, hayli katı bir "Merkeziyetçilik" anlayışından kurtarılamamıştır." (25)

5. PERSONELİN DURUMU

TRT ile birlikte o güne kadar spiker ve teknisyen ikilisiyle yürütülen yayın, TRT ile birlikte, sınavla alınan prodüktörlerin de katılmasıyla, prodüktör, spiker, teknisyen üçlüsü ile sürdürülmeye başlandı. Prodüktör araştırmasıyla, kaleme almasıyla, prodüksiyonuyla, bugün radyolarda hep dinlemekte olduğumuz söz ve müzik programlarını ortaya çıkararak kişi olarak mesleki anlamda yayıncılığımızda yerini aldı.

Personelin eğitimi, bilgilendirilmesi konularına ağırlık verilerek yurtdışında çeşitli burslara katılmaları sağlandı.

IV- 1972'DEN GÜNÜMÜZE RADYOLARIMIZ

A- TRT Yasasında Yapılan Değişiklik

1972 yılında 359 sayılı TRT Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilerek, çeşitli ek ve geçici maddeler eklendi.

8 Mart 1972 tarihli ve 14122 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 29.2.1972 tarih ve 1568 sayılı yasayla, 359 sayılı TRT Kanunu'nun şu maddeleri değiştirilmiştir.

Madde 1: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu adıyla,
tarafsız bir kamu tüzel kişisi kurulmuştur.

Kurumun kısa adı TRT'dir. Merkezi Ankara'dadır.

Bilindiği gibi 24 Aralık 1963 tarihinde kabul edilen 359 sayılı TRT Kanunu, TRT'yi "Tüzel kişiliğe sahip özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü" olarak tanımlıyordu.

TRT, 1972 yılında 1568 sayılı yasayla özerk olmaktan çıkarılmış, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği haline getirilmiştir.

Bu yasayla kurumun organlarında da değişiklikler yapılmış, yenileri eklenmiştir. TRT'nin organlarını kısaca özetlersek;

- a) Yönetim Kurulu
- b) Genel Müdür
- c) Koordinasyon Kurulu
- d) TRT Seçim Kurulu
- e) Genel Danışma Kurulu
- f) Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu

a) Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu; Genel Müdür, Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle atanacak üç üye, Üniversitelerin Hukuk, Ekonomi veya Siyasal Bilim Fakültelerinden, Elektronik veya Elektrik Fakültelerinden, Türk Dili Edebiyatı ve Tarihi Fakültesinden birer öğretim görevlisi, Devlet ve Belediye Konservatuvarlarından birer temsilci, çeşitli meslek kuruluşlarının ve sendikaların ortak olarak seçtiği temsilcilerden ve sarı basın kartı sahibi basın mensuplarından TRT Seçim Kurulunun seçtiği iki üyeden oluşur.

b) Genel Müdür ve Yardımcıları

Genel Müdür, Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle atanır. Kurum, Genel Müdür tarafından temsil olunur ve yönetilir.

c) Koordinasyon Kurulu

Yeni yasanın ikinci ek maddesinde belirtilen bu kurulun görevi, Genel Müdüre yardımcı olmaktır. Kurulun kuruluş tarzı ve görevi yönetmeliklerle belirlenecektir.

d) TRT Seçim Kurulu

TRT Seçim Kurulu, üniversite rektörleri arasından Cumhurbaşkanınca seçilecek dört rektör ile Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterlerinden kuruludur.

e) Genel Danışma Kurulu

Genel Danışma Kurulu'nun görevi, Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun radyo ve televizyon yayınları hakkında kamuoyunun düşüncelerini

ve dileklerini tesbit etmek ve sonuçlarını TRT Yönetim Kuruluna bildirmektir.

f) Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu

Bu kurulun görevleri ve nitelikleri değiştirilmeyerek 1964'-deki şekliyle kaldı.

B. RADYO PROGRAMCILIĞI VE TEKNİĞİNDEKİ GELİŞMELER

1974 yılından sonra radyoda yeni bir sisteme geçilmiş, gerek programcılık anlayışı gerekse radyonun teknik olanaklarında büyük aşamalar yapılmıştır.

Radyo programcılığında "İlkelerle Yönetim" yöntemi benimsenmiş TRT'nin yasalar ve yönetmeliklerce belirlenen ilkelerinin gerçekleştirilmesine yönelinmiştir. Bununla birlikte radyoda teknik açıdan da gelişmeler olmuş ve Türkiye Radyolarında TRT-1, TRT-2, TRT-3 postaları kurulmuştur.

1. İLKELERLE YÖNETİM

1975 yayın programında, TRT'nin değişen yönetimiyle birlikte radyo programları da yeni bir biçim kazandı. Yeni yönetim "İlkelerle Yönetim" yöntemini izleyerek TRT'nin varolan ilke ve amaçlarını gerçekleştirme çalışmalarına başladı.

Bir kitle kültürü aracı olan radyonun, sanat, eğitim, kültür, bilim-teknik, spor ve eğlence konusunda daha işlevsel olması amaçlandı." Bu doğrultuda gerçekleştirilen uygulamalar şunlar oldu:

- Yayınların yeni bir anlayışla yeni baştan düzenlenmesi.

- TRT-I diye adlandırılan ve genel kuşak programlarından oluşan bir şebeke yayınının başlatılması.
- TRT-II diye adlandırılan bir eğitim ve kültür yayınının oluşturulması,
- TRT-III diye adlandırılan, kaliteli müzik yayınının düzenlenmesi.
- 24 saat sürekli yayın; gece yarısından sabah saat 05.00'e kadar gece yarısı kuşağı.
- Kuşak programları.
- Doğrudan yayına geçiş.
- Bölgesel radyoculuğun geliştirilmesi.
- Bol, ayrıntılı ve sürekli haber ve tartışma programları.
- Saat başı kısa haberler.
- Dinleyici ile doğrudan ilişki ve diyalog kurulması.
- Toplam yayın süresinin bir yıl içinde 226 saatten 440 saate eğitim yayınlarının 38 saatten 141 saate, kültür yayınlarının 6 saatten 34 saate, eğlence programlarının bir saatten sekiz buçuk saate çıkartılması." (26)

2. ORTAK YAYINA GEÇİŞ (ŞEBEKE YAYINI)

1974 yılında Ankara'da 1200 kilovatlık büyük radyo vericisi hizmete açılmış, bir buçuk ay sonra da Mudanya'daki 1200 kilovatlık verici hizmete girmişti.

Bu yeni istasyonların açılmasıyla birlikte radyoların yayın alanı genişledi ve güçlü vericilerle daha geniş bölgelere yayın yapma olanağı elde edildi.

(26) TOPRAZ Hıfzı, "Türk Radyoculuğunda Eylül 1974-Ocak 1975 devrimi TRT-I, TRT-II, TRT-III" Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Radyo ve Televizyon Tarihi Ders Notları, 1984-1985 (Çoğaltılmış Metin)

Böylece şebeke yayını ya da ortak yayın denen düzene geçiliyordu. Güçlü bir merkezden yayınlanan bazı programları bölge ve il radyoları anında kendi bölgelerinde yayınlama gücüne kavuşmuşlardır.

Şebeke yayına geçilmeden önce, radyo yayınları Merkez, Bölge ve İl yayınları olarak yapılıyordu. Yurt çapında yayınlanan programlar genelde Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarında hazırlanıyor ve band olarak bölge ve il radyolarına gönderiliyordu. Daha sonra aynı programlar sıra ile bütün radyolarda yayınlanıyordu. Bölge radyolarının üretim gücü çok sınırlıydı. İl radyolarının ise program üretmeleri hiç söz konusu değildi.

1 Eylül 1974'de TRT-I kurulup da "Ortak yayına geçildiğinde ise ortak yayının günlük süresi içinde bölgesel yayın yapılacağı zaman radyolar ortak yayından ayrılarak, özel programlarını ve bölgesel reklamları yayınlıyorlardı. Sonra yine ortak yayına katılıyorlardı." (27)

a) Ortak Yayından Doğan Sorunlar

TRT'nin daha geniş bölgelere aynı anda yayın yapabilmek amacıyla başlattığı ortak yayın (Şebeke düzeni) sistemi beraberinde birçok sorunları da getirdi. Bunlardan bazıları şunlardır:

"1- Şebeke düzeni yayıncılık, program üreticilerinin eskiye kıyasla daha çok sayıda program hazırlamalarını; teknisyenlerin daha uzun süreler görev başında kalmalarını gerektirmiştir. Böyle olduğu halde, radyolara ne programcı, ne de teknisyen olarak yeni elemanlar alınması yoluna gidilmemiştir.

2- TRT, kısa zamanda yeni verici istasyonlar kurmayı başarmışsa da, yoğun olarak program üretilen Ankara, İstanbul ve İzmir gibi radyolardaki stüdyoların teknik olanaklarını genişletememiştir.

Bu stüdyolara yenileri eklenemediği gibi bunların teknik donatımları da kolay kolay yenileri ile değiştirilememiştir. Bu nedenle Programcı yapımcı ve teknisyenleri sınırlı sayıdaki stüdyoların kapılarında nöbet bekleyerek çalışma olanağı bulabilmişlerdir.

3- Koordinasyon bozuklukları, bir müzik parçasının aynı şebekede günde birkaç kez çalınmasına yol açmıştır.

4- Özellikle, TRT-I Program Şebekesinde müzik seçimine hiç özen gösterilmemiştir. (28)

3. RADYO PROGRAMCILIĞINDA YENİ ARAYIŞLAR:

KUŞAK PROGRAMLARI

İlkelerle Yönetim'in ilk uygulamasını kuşak programları oluşturdu. Kuşak programlarının amacı, hem eğitmek, hem de eğlendirmektir.

Yayınlarda her tür müziğe yer verilerek, programların hem büyük bir kitle tarafından dinlenmesi sağlandı, hem de müzik; sözün ağırlığını hafifletici, izlemeyi kolaylaştırıcı bir unsur olarak kullanıldı.

"Ayrıca güncel sorunlar, kuşak programlarında uzmanlarına danışılmakta, herkesin her zemen merak ettiği sorular cevaplanmaktaydı." (29)

1974 yılında yayınlanmaya başlayan kuşak programlarının o yıllardaki amaçları kısaca böyleydi. Kuşak programları günümüze gelinceye kadar çeşitli gelişmeler gösterdi.

(28) TİĞRİL, A.g.e. S.95

(29) CEM İsmail, TRT'de 500 gün, İstanbul, 1976, S.73

Programlarda yeni amaçlar, ilkeler oluşturuldu. 1987 TRT Yapım ve Uygulama Talimatında kuşak programlarının amaçları şoye açıklanmaktadır:

TRT-I'de yayına girecek ortak ve bölgesel kuşak programların topluğunun değişik kesimlerinde yaşayan dinleyicileri yönelik bilgi ve açıklamalarla ilgi çekici ve canlı müzik parçaları ile oluşturulması; programlardaki köşelerde kısa uygulanabilir, yararaya yönelik açıklamalara yer verilmesi, insanların ve topluğunun günlük yaşayışından seçilerek konu ve gelişmelerin programlaştırılması; radyonun, programın ve program sunucusunun dinleyici için güvenilir, bilgi alınabilecek birer unsur haline getirilmesi; sunuşların canlı, yayına girecek müzik parçalarının dinleyicinin yayın saati için bekledikleriyle uyumlu, programlarda yer alacak röportajların dinamik ve akıcı olması sağlanacaktır.

"Kuşak programlarında ilk uygulama, "Sabahtan Sabaha", "Kadın Dünyası" ve "Eve Dönerken"di. "Sabahtan Sabaha"yı izleyenler, o güne dek rastlamadıkları lde sıcak, çekici ve değişik bir yayınla başbaşa bulunduklarını hemen farkettiler."(30)

Kuşak programlarının ilk uygulamaları daha önceden banda alınarak yayınlanmıyor, denetimden geirilmiyordu."Sabahtan Sabaha programı bir kuşak programıydı, şebeke yayını ile o saatlerde radyolar birbirine bağlanıyor ve TRT-I bütün yurtta bu programı yayınlıyordu. Programda çeşitli röportajlara, güncel haberlere, değişik müziklere ve dinleyici isteklerine yer veriliyordu.Halkla doğrudan ilişki sağlanmış oluyordu. (31)

(30) CEM, A.g.e. S.74

(31) TOPUZ, A.g.e. S.5

"İkinci ve üçüncü kuşak programları olan 'Kadın Dünyası' ve 'Eve Dönerken', aynı başarıyla yayın yaşamlarını başlattılar. Bu iki programda, eğitsel unsurlar daha büyük önem taşımaktaydı."(32)

Geceyarısı kuşağı da bu dönemin önemli bir yeniliği idi. Böylece radyoların günlük yayın süresi, 19 saatten 24 saate çıkarılmıştı. Günün Ortası, adlı diğer bir program da, eğitici ve öğretici bir magazin türü olarak yayınlanıyordu.

1974'den günümüze değin kuşak programları çeşitli isimler altında fakat birbirine benzer amaçlar doğrultusunda yayınını sürdürdü. Radyolarımızda bugüne kadar yayınlanan kuşak programlarının amacı; genel dinleyici kesimine yayın saatinin özelliklerini de dikkate alarak, çeşitli sosyal, kültürel, teknoloji, sportif olaylarla ilgili bilgi, açıklama ve röportajların günlük hayata yararlı olacak bilgilerin verilmesi ve müzikle bunların daha izlenebilir hale getirilmesidir.

Kuşak programlarında söz bölümlerinin süresinin 3-4 dakikayı aşmamasına dikkat edilir.

Kuşak programlarına getirilen yeni yaklaşımla, "1988 yılının dördüncü yayın dönemini kapsayan 30 Eylül - 31 Aralık 1988 tarihleri arasında, Radyo-I'de yayınlanmakta bulunan "Günün İçinden", "Öğle Üzeri", "Öğleden Sonra" kuşakları kaldırılarak yerlerine "Sabah", "Öğle" ve "Akşam" kuşakları konulacaktır.". (33)

Dördüncü yayın döneminde yayınlanacağı gazetelerde ilan edilen ve yukarıda belirttiğim, "Sabah", "Öğle" ve "Akşam" kuşakları "Bugün", "Günü Yaşarken", "18'den 20'ye" adı altında ve canlı olarak yeni dönemde yayınlanmaya başlandı.

Kuşak programlarının günlük yayın içerisindeki süreleri gittikçe artmaktadır. Örneğin: 1984 yılında kuşak programlarının toplam yayın süresi, günlük yayın içinde 330 dak. iken 1988 yılının

(32) CEM, A.g.e. S.76

(33) Cumhuriyet Gazetesi, 5.8.1988

dördüncü yayın döneminde kuşak programlarının toplam yayın süresi, 520 dakika olmuştur. Bu da yaklaşık üç saat on dakikalık bir artış demektir.

4. RADYOLARIN TEKNİK AÇIDAN GELİŞİMİ

"1974 yılı öncesinde 2900 KW olan radyo güç kapasitesi, yeni projelerin gerçekleştirilmesiyle, 4100 KW'a ulaşmıştır. Yeni radyolarımızın yayın gücü, 1974 yılında, % 45 oranında artmış olmaktadır."

1975 yılında Türkiye Radyoları yayın sisteminde önemli sayılabilecek değişiklikler yapıldı. TRT-I, TRT-II, TRT-III postaları kuruldu. (34)

a) TRT-I

1 Eylül 1974 yılında kurulan TRT-I, genelde kuşak programlarından oluşan bir şebeke yayınını gerçekleştiriyordu.

"Çeşitli radyoların ortak yayınından oluşan TRT-I'in görevleri; Türk toplumuna doğru, tarafsız ve çabuk haber vermek, geniş dinleyici kitlelerini aydınlatmak, eğitmek ve bu görevleri yaparken de dinleyiciyi eğlendirmek amacıyla 24 saat yayın yapmak..." olarak belirlenmişti. (35)

Ayrıca örgün eğitime yardımcı olmak, toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak da TRT-I'in görevlerindendi.

TRT-I Postası aşağıdaki radyolarımızın ortak yayınından oluşmaktadır:

(34) CEM, A.g.e. S.94

(35) AZİZ, A.g.e. S.86

<u>RADYO ADI</u>	<u>DALGA BOYU</u>	<u>METRE</u>	<u>FREKANS</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>
Ankara	Uzun Dalga	1500	200 KHz	120 KW
İstanbul	Orta Dalga	295	1017 KHz	1200 KW
İzmir	Orta Dalga	324	927 KHz	200 KW
Antalya	Orta Dalga	337	891 KHz	600 KW
Diyarbakır	Orta Dalga	282	1062 KHz	300 KW
Erzurum	Uzun Dalga	1224	245 KHz	200 KW
Çukurova	Orta Dalga	476	630 KHz	300 KW
Trabzon	Orta Dalga	314	954 KHz	300 KW (36)

Radyo-1'in vericileri ise yukarıda yazılı olan radyolarla birlikte şunlardan oluşur:

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>	<u>YAYIN BANDI</u>	<u>YAYIN FREKANSI</u>	<u>DALGA BOYU</u>
Denizli	600	Orta Dalga	558	538
Gaziantep	600	Orta Dalga	765	392
Malatya	600	Orta Dalga	594	505 (37)

Radyo-1'in toplam yayın gücü 5020 Kw'tır. Ankara Radyosu Uzun Dalga'dan, diğerleri ise Orta Dalga'dan yayın yapmaktadır.

Radyo-1'in yayını; kuşak programları, haberler ve çeşitli müzik programları oluşturur. Sabah 05.00'te başlayan yayın, gece 01.00'e kadar sürmekte, gece 01.00'den sonra 05.00'e kadar gece yayını devam etmektedir. Böylece günün 24 saati Radyo-1 yayın yapmaktadır.

(36) TRT Genel Yayın Yönetmeliği, Yıl: 1985, S.1

(37) TRT Program Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 433, 1 Nisan 1988- 28 Nisan 1988, S.6

b) TRT-II

" 1 Ocak 1975 yılında yayına başlayan TRT-II, gerçek anlamıyla "Kültür" yayını yapacak, fakat bunu yaygın bir kitlenin sevip benimseyeceği bir çerçevede gerçekleştirecekti. Ayrıca radyo haberciliğini Türkiye'de rastlanmadık bir düzeye çıkaracak, haberleri, bütün ayrıntılarıyla, yorum ve tartışmasıyla verecekti." (38)

Eğitim, kültür, sanat ve haber alanlarında yayın yapan TRT II, sabah saat 8.00'den, gece 24.00'e kadar 16 saatlik bir programla yayına başladı.

TRT II'de haberler, TRT I'dekinden daha geniş yer alıyordu. Sabahları "Haberlerin İçinden", öğleyin "Haberler Gelişiyor" adlı yarımşar saatlik programlar oluşturuldu. Akşam 20.30'da günün bütün haberlerini en geniş şekilde veren "Bugün" adlı bir saatlik haber programı yayınlandı.

TRT II yayınında herşeyden önce edebiyat ve sanat konularına ağırlık verildi. Bu konuda hazırlanan programlar; Dünya Edebiyatı, Öykülerden Seçmeler, Örnekleriyle Türk Edebiyatı, Dilimiz, Dünya Mizahından Seçmeler, Her Hafta Bir Ozan, Kitaplar ve Düşünceler, Sanat Dünyası, Sanat Dergisi, Sinemanın Öyküsü, Kültür Kaynağımız vb. dir.

Ayrıca güncel toplum sorunlarının tartışıldığı, Toplumsal Sorunlar, Ekonomi Dünyası, Ev Ekonomisi, Toplumsal İlişkiler, Çevremiz. Emeklileri konu alan; Büyüklerimiz yayına başladı.

Tarihsel konularda; Kahramanlarımız, İslam Düşünürleri, İki Savaşın Perde Arkası, Yaşanan Tarih adlı programlar yayınlanmaya başladı.

Çocuğun eğitimine büyük önem verildi. Çocuk bekleyen annelerin sorunlarıyla ve çocuğun sağlıklı biçimde doğabilmesiyle ilgili olarak "Hayata Doğru" adlı 30 dakikalık bir program başla-

tıldı. Ayrıca "Yaşamın İlk Yılı" ve çocuğun ilkököl öncesinin sorunlarını işleyen "Bir Çocuk Büyüyor" adlı programda çocuğun eğitimi ile ilgili örnek yayınlardı.

Bir haftalık yayın programı içinde, hemen hergün bir çocuk programı yapılıyordu. "Çocuğun Gözüyle Büyükler" doğrudan doğruya anne ve babanın eleştirisi niteliğindedi. Çocuğun kültürü ve eğitime yönelik olarak da "Çocuğun Dünyası" adlı program yayınlanıyordu.

Her hafta öğretmenlere, iki gün, iki ayrı program vardı. Bunlardan biri ilkököl öğretmenlerinin sorunlarına, ikincisi orta ve lise öğretmenlerinin sorunlarına dönüktü. Bu programlar "sorunları ve düşünceleri, onların asıl sahiplerinin ağızından ve doğrudan nakletmek ilkesi" doğrultusunda hazırlanıyordu.

"Öğretmenle Başbaşa" ismini taşıyan bu yayından başka, "Mektupla Öğretim" ve "Gençlik" isimli programlarda da eğitim sorunları işleniyordu.

TRT II'de müzik programları seçkin ve ciddi örneklerden oluşturuldu. Ayrıca müzik tek başına ele alınmıyordu. Çoğu programda bir parçası olduğu toplumsal ve tarihsel zaman kesitinin içinde, kendini oluşturan nedenler ve koşullarla birlikte sunuluyordu.

TRT II postası Ankara Uzun Dalga ve İstanbul Orta Dalga'dan yayın yapan iki radyomuzun ortak yayınından oluşur.

TRT II'nin vericileri şunlardır:

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>	<u>YAYIN BANDI</u>	<u>FREKANSI</u>	<u>DALGA BOYU</u>
Ankara (Polatlı)	1200	Uzun Dalga	182	1667
Ağrı	1000	Uzun Dalga	162	1852
İstanbul (Ümraniye)	150	Orta Dalga	702	427

TRT-II FM Vericileri

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>
İzmir	94.7 MHz	30 KW
Çanakkale	89.5 MHz	30 KW
Muğla	88.8 MHz	30 KW (39)

TRT II'nin toplam yayın gücü 2440 Kw'tır. Hergün 07.00-01.00 saatleri arasında yayın yapmaktadır. Ana haber bültenlerini TRT I ile ortak yayınlamaktadır.

Her alanda bilgisini, görgüsünü, kültürünü genişletmek isteyen topluluklara hizmet etmek için, kısacası bir çeşit "Halk Üniversitesi" olma amacıyla kurulan TRT II, bu işlevini son yıllarda yerine getirebiliyor mu? Buna ülkemizdeki radyo yayıncılığının son durumunu incelerken değineceğim.

c) TRT - III

TRT III, dinleyicinin müzik alanında eğitilmesine, müzik zevki ve kültürünün geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla 1 Ocak 1975'te yayına başladı.

TRT III müzik kalitesi çok iyi olan FM-UKW kanalından yayınlanıyor ve bu yayınlarda ses dalgaları atmosferin parazitlerinden etkilenmedikleri için müzik programları çok net ve ayrıntılı olarak izlenilebiliyordu.

İstanbul'da FM bandından 10 Kw gücünde yapılan yayın alanının de uygun olması nedeniyle çok geniş bir alanı kapsıyordu. Ankara FM vericisinin yayın alanı ise sadece il merkeziydi.

"FM bandı bütün radyolarda bulunmadığı için Ankara, İstanbul ve İzmir'de Orta Dalga üzerinden yayın yapan ikişer KW'lık vericilerde şebekeye bağlandı ve böylece TRT III'ün alanı genişletilmiş oldu." (40)

Yayın Merkezi Ankara olan TRT-III'ün 49 tane FM vericisi vardır. Toplam yayın gücü 2140 KW'tır.

TRT III FM vericileri şunlardır:

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u> <u>(ERP-KW)</u>
İzmir	88.0	30
İstanbul	88.2	30
Eskişehir	94.4	30
Ankara	91.2	30
Edirne	91.0	30
Bursa	97.6	30
Adana	89.2	30
Gaziantep	95.2	30
Denizli	90.0	30
Konya	90.8	30
Aydın-Muğla	96.6	30
Antalya	91.6	30
Çanakkale	97.0	30
Sivas	90.4	30
Isparta-Burdur	99.2	30
Zonguldak	99.2	30
Ordu-Giresun	97.6	30
Trabzon	92.0	30

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>
Kayseri	99.2	30
İzmit	93.6	30
Amasya	99.6	30
Samsun	90.8	30
Van	92.8	30
Diyarbakır	88.4	30
Elazığ-Malatya	89.6	30
Ağrı	95.2	30
Erzincan	91.2	30
Erzurum	96.8	30
Kars	91.3	30
Silifke	94.4	30
Kastamonu	90.0	30
Kırşehir	98.8	30
Akşehir	92.4	30
Bingöl-Muş	90.2	30
Hatay	88.0	5
Artvin	88.4	5
Bitlis	90.6	5
Hakkari	90.0	5
Özalp	97.6	5
Elbistan	94.0	30
Ayvalık	95.4	5
Kuşadası	93.5	5
Marmaris	95.0	5
Cizre-Şırnak	94.5	30

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>
Çeşme	99.1	5
Bolu	94.8	5
Karabük	94.0	5
Sinop	92.4	5
Demirköy	90.0	5

(41)

Geniş çapta bir müzik postası olan TRT-3, ayrıca Türkiye'-de görevli bulunan, yaşayan veya turistik amaçla ziyarete gelen yabancılara haber ve ülkemiz hakkında aydınlatıcı bilgiler de vermektedir.

TRT-3 ülkemizde stereo yayın yapan ilk radyomuzdur. 1 Ekim 1984 yılında günde 3 saat olmak üzere stereo yayına başlayan TRT-3, bugün 07.00-01.00 saatleri arasında 18 saat stereo olarak yayın yapmaktadır.

d) TRT-IV

18 Ekim 1987'de yayına başlayan Radyo-4, sadece Türk Müziği programları yayınlayan bir radyodur. "İleri ve Çağdaş" Türk Müziği oluşturabilmek ve yeri seslere yer verebilmek amacıyla hizmete girmiştir.

İlk yayına başladığında günde 9 saat yayın yapan Radyo-4, 1 Ocak 1988'den itibaren günlük yayınını 07.00-19.00 saatleri arasında gerçekleştirmeye başlamıştır. 49 tane Radyo-4 FM vericisi vardır. Toplam yayın gücü ise 2140 KW'tır.

Radyo-4 FM vericileri şunlardır:

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u> (MHz)	<u>VERİCİ GÜCÜ</u> (ERP-KW)
Erzincan	93.2	30
Erzurum	98.8	30

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>
Kars	89.5	30
Ağrı	92.2	30
Van	89.3	30
Diyarbakır	95.3	30
Gaziantep	97.6	30
Elazığ-Malatya	92.8	30
Bingöl-Muş	97.2	30
Hatay	91.2	5
Artvin	94.4	5
Özalp	91.2	5
Bitlis	94.2	5
Hakkari	97.0	5
Elbistan	96.4	30
Sivas	93.3	30
Kırşehir	92.0	30
Kayseri	97.2	30
Adana	92.5	30
Konya	98.6	30
Ankara	88.0	30
Izmir	91.2	30
İstanbul	91.4	30
Edirne	89.0	30
Bursa	95.0	30
Çanakkale	93.0	30
Akşehir	95.8	30
Ayvalık	90.4	5
Isparta-Burdur	89.6	30

<u>İSTASYONUN ADI</u>	<u>ÇALIŞMA FREKANSI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>
Kuşadası	90.2	5
Denizli	93.2	30
Muğla	92.0	30
Eskişehir	96.8	30
Marmaris	90.9	5
Izmit	96.0	30
Antalya	95.6	30
Silifke	88.8	30
Cizre-Şırnak	97.7	30
Bolu	92.8	5
Karabük	89.2	5
Çeşme	93.6	5
Demirköy	90.0	5
Zonguldak	97.2	30
Kastamonu	96.4	30
Amasya	93.9	30
Samsun	92.8	30
Ordu-Giresun	95.6	30
Sinop	89.2	5
Trabzon	95.0	30 (42)

e) Gece Yayınları

"Gece yarısından sonra radyo dinleyenlere çeşitli konularda bilgi vermek eğlendirmek, dinleendirmek ve ayrıca ülkemizde haberleşmeye 24 saat süreklilik sağlamak amacıyla" gece yayınları yapılmaktadır. (43)

(42) TRT Program Dergisi, A.g.e. S.95

(43) TRT 1985 Yılı Genel Yayın Planı, S.6

Gece yayınında, hava ve yol durumları bildirilmekte ve müzik yayını yapılmaktadır. Gece yayınları şu vericiden yayınlanmaktadır.

<u>ISTASYONUN ADI</u>	<u>VERİCİ GÜCÜ</u>	<u>YAYIN BANDI</u>	<u>FREKANSI</u>	<u>DALGA BOYU</u>
Ankara Radyosu	1200 KW	Uzun Dalga	180 KHz	1667 (44)

5. BÖLGESEL RADYOLAR

Bölge Radyoları, bölgesel sorunların çözümlenmesinde, bölgesel kültür ve sanatın geliştirilmesinde önemli rol oynayan radyolardır.

1974 Eylül'üne kadar Türkiye'de bölgesel yayıncılık Ankara, İzmir, İstanbul radyolarının hazırladıkları programların bölge radyolarında yayınlanması anlamına geliyordu. Bölge radyosu denen radyoların 1974'den önceki yıllarda yayınlara katkısı günde yaklaşık yarım saattir. Daha sonra bu yarım saatlik yayın süresi 3.5 saate çıkartıldı.

1974 Ocak ayında İzmir, Antalya, Çukurova, Erzurum ve Diyarbakır radyolarında bölgesel yayın olarak ayrılmış süre 19 saat iken, 1975 yılının Ocak ayında bu süre 82 saate çıkartıldı. Yani % 431 oranında bir artış olmuştur.

Radyo-1'de ortak yayın yapan bölge radyolarımız; Ankara Radyosu, İstanbul Radyosu, İzmir Radyosu, Antalya Radyosu, Diyarbakır Radyosu, Erzurum Radyosu, Çukurova Radyosu ve Trabzon Radyosu'dur.

Trabzon radyosu 1984 yılında ortak yayına katılmıştır. Böylece ortak yayına katılan bölge radyoları sayısı 8'e yükselmiştir.

V- RADYOLARIMIZIN BUGÜNKÜ DURUMU

1. RADYOLARIMIZDAKİ YASAL DEĞİŞİKLİKLER

1982 yılında kabul edilen Anayasa ile birlikte TRT Kanununda yeni bir değişiklik daha yapılmıştır.

14 Kasım 1983 tarihli ve 18221 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 11.11.1983 tarih ve 2954 Sayılı yasayla, TRT yasasına şu maddeler eklenmiştir.

2954 Sayılı yasanın 6. maddesi TRT'nin organlarına bir yenisini daha eklemiştir. Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu. Bunun yanısıra Yüksek Denetleme Kurulu'da TRT'yi denetimi altına alacaktır.

a) Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu

Yurt içinde yapılacak radyo ve televizyon yayınları için milli siyasete uygun ilkeleri saptamak, bu konuda belirtilen görev ve esasların uygulanmasının gözetim, denetim ve değerlendirilmesini yapmak amacıyla, Radyo ve Televizyon Kurulu kurulmuştur.

b) Yüksek Denetleme Kurulu

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu; idari, mali ve teknik konularda Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine tabidir.

c) Hükümet Uygulamalarının Tanıtılması

2954 sayılı yasanın 19. maddesiyle hükümet uygulamalarının tanıtılmasına başlanmıştır.

Tanıtım programları; Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yayın esaslarına uymak, cevap hakkı doğuracak nitelikte olmamak ve siyasi çıkar amacı taşımamak kaydıyla, ayda otuz dakikayı geçmeyen

hükümet tarafından Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu dışında hazırlanan ve kurum tarafından "Haber Bültenleri dışında" yayınlanan radyo ve televizyon programlarıdır.

Bu yasanın 64. maddesiyle de 24 Aralık 1963 tarih ve 359 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

2. RADYO PROGRAMLARI VE TEKNİĞİ

Türkiye Radyoları; Radyo-1, Radyo-2, Radyo-3 ve Radyo-4 olmak üzere 4 posta üzerinden yayın yapmaktadır.

Radyo-1'den sadece kuşak ve müzik programları yayınlanmaktadır. Dördüncü Yeni Yayın Dönemi ile 3 canlı kuşak yayını yapılmaya başlandı. "Bugün", "Günü Yaşarken" ve "18'den 20'ye" adlı kuşak programları daha önce, "Günün İçinden", "Öğle Üzeri" ve "Öğleden Sonra" adları altında yayınlanıyordu.

Bir "Halk Üniversitesi" olma amacıyla kurulan Radyo-2'de ise, son zamanlarda yayınlanan söz programlarının nitelikleri değişmiş ve sayıları oldukça azalmıştır. Eğitim, kültür, sanat ve haber alanlarında daha ağırlıklı yayın yapmak üzere kurulmuş olan Radyo-2'nin bugünkü yayınlarına baktığımızda şunları görürüz:

İlkokul çocuklarına yönelik, eğitim programı olan "Çocuk Bahçesi" ve "Okul Radyosu". Orta ve lise dengi okul öğrencileri için "Yabancı Dil Dersi" adlı sabahtan ve öğleden sonra ikişer defa yayınlanan eğitim programı. Edebiyat dalında romanları ve yazarları tanıtmak amacıyla yayınlanan "Bir Roman/ Bir Yazardan Hikayeler" adlı program. Haftada bir yayınlanan, bilim ve teknik içerikli "Bilimin Işığında" isimli program. Çeşitli anma ve özel programlar, Radyo-2'nin söz programlarını oluşturmaktadır.

Radyo-2'nin toplam yayın süresi olan 18 saatin yaklaşık olarak 4-5 saati söz programları, yayınlanmakta, geri kalan saatler ise çeşitli müzikle geçiştirilmektedir.

Radyo-3 ve Radyo-4 sadece müzik yayını yapmaktadır.

Türkiye Radyolarının yurt dışına yönelik yaptığı yayınlar "Türkiye'nin Sesi Radyosu" ile gerçekleştirilmektedir. Bu yayınların amacı; Yurt dışına yapılacak Türkçe yayınlar ile, yurt dışında yaşayan ve özellikle çalışmak için başka ülkelere gitmiş olan Türklerin haber, kültür ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak, Türkiye ve Türk kültürü ile bağlarının devamını sağlamaktır.

Ayrıca Türkiye'nin Sesi Radyosu, yabancı dilde yaptığı radyo yayınları ile, Türkiye'yi her yönüyle dünyaya tanıtmayı ve dışta Türkiye için olumlu bir kamuoyu yaratılmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Yayın Bölgesi; Batı Avrupa, Kuzey Doğu Amerika, Balkanlar, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Kuzey Batı Asya, Güney Batı Asya, Güney Doğu Asya ve Uzak Doğu'dur.

Türkiye'nin Sesi Radyosu, bu bölgelere; "Türkçe, Almanca, Fransızca, İngilizce, Bulgarca, Romence, Sırpça, Arnavutça, Macarca, Yunanca, Arapça, Azerbaycan Türkçesi, Rusça, Urduca, Farsça, Çince olmak üzere toplam 16 dilden yayın yapmaktadır." (45)

Radyoda teknik açıdan da, her geçen gün çeşitli ilerlemeler olmaktadır. Son yıllarda radyoların link sistemleri geliştirildi. Böylece ortak yayınlarda anında radyolar arasında birbirine geçiş yapılabilmektedir.

VI- RADYO PROGRAMLARI ÜZERİNE YAPILAN KAMUOYU ARAŞTIRMALARI
VE TELEVİZYONUNUN ETKİLERİ

TRT Genel Müdürlüğü, radyo dinleyicileri ve televizyon seyircilerinin programlar hakkındaki görüş ve düşüncelerini arzu ve isteklerini, program zevkini öğrenmek amacıyla zaman zaman kamuoyu araştırmaları yapma yoluna gitmiştir. 1976-1977 yıllarında TRT Basın ve Halkla İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü tarafından projelendirilerek uygulamaya konulan, Türkiye çapındaki kamuoyu araştırması tamamlanamamıştır. Ancak Ankara çalışmalarına ait sonuçlar "TRT Ankara İli TV Seyircileri Araştırması Genel Sonuçları" ve "TRT Ankara İli Radyo Dinleyicileri Araştırması Ayrıntılı Sonuçları" adı altında iki kitap halinde yayınlanmıştır.

En son olarak 1982 yılında, Ankara Radyosu Müdürlüğü tarafından projelendirilerek uygulanan "Radyonun Genelde Dinlenilirliliği ve Günün İçinden Programı Kamuoyu Araştırması Sonuçları" TRT Yayıncılık ve Haberleşme Dergisinde yayınlanmıştır.

TRT Genel Müdürlüğünün Kamuoyu Araştırmalarını tekrar başlatma kararından sonra, TRT Genel Müdürlüğü ile DİE Başkanlığı tarafından ortak olarak Aralık 1984 Ayı içerisinde Ankara İli'nde, "Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması" yapılmıştır. Bu araştırmanın devamı niteliğinde, Nisan 1985 ayı içerisinde Türkiye çapında "Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması" gerçekleştirilmiş olup, bu araştırma kendi alanında bu büyüklükteki ilk araştırmadır.

Daha sonra Mayıs, Haziran 1986'da Televizyon 2. Program Yayınları Kamuoyu Araştırması, Ocak 1987'de Televizyon Yılbaşı Özel Programları Kamuoyu Araştırması, Ocak-Şubat 1987'de Televizyon 2. Program Yayınları Kamuoyu Araştırması ve son olarak Nisan 1987 tarihinde Türkiye'yi temsil edecek şekilde; Ankara , İstanbul, İzmir

Konya, Antalya, Bursa, Edirne, Samsun, Diyarbakır, Adana, Hatay, Erzurum, Trabzon illerinden toplam 9000 kişi ile, Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmalarda radyo ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Radyonunun Dinlenilme Durumu

1977 yılında Ankara ilinde yapılan kamuoyu araştırmasında dinleyicilerin radyoyu en çok hafta sonu dinledikleri ortaya çıkmıştır. Hafta sonunda radyo dinleme oranı % 57.33, hafta başında radyo dinleme oranı ise % 11'dir.

1984 yılında Ankara ilinde yapılan araştırmada hergün radyo dinleyen dinleyicilerin toplamı % 56.2'dir. Hiç radyo dinlemeyenlerin toplamı ise % 11.1'dir.

Bu araştırmada hergün radyo dinleyenler, ileri yaşlarda ve kadınlarda daha yüksek oranda olduğu gözlenmiştir.

1985 yılında yapılan Türkiye çapındaki Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması'nda, hergün radyo dinleyenlerin oranı % 27.1, hiç dinlemeyenler ise % 33.6'dır.

Radyoyu hergün dinleyen kadınların oranı, erkeklerden yüksek bulunmuştur. Ayrıca hafta sonu radyo dinleyenlerin oranında bir düşüş görülmüştür.

1987 yılının kamuoyu araştırmasında ise, hergün radyo dinleyenlerin % 33.5 oranında olduğu görülmektedir. Hiç radyo dinlemeyenler ise % 11.6'dır. Diğerleri haftada birkaç gün radyo dinleyen kesimi oluşturmaktadır. Bu araştırmada erkekler, kadınlara göre daha çok radyo dinlemektedir. Erkeklerin % 38.6'sı hergün radyo dinlediklerini söylemelerine rağmen bu oran kadınlarda % 28.6'dır. Hiç radyo dinlemeyen erkeklerin oranı % 7.8, kadınlarda ise % 15.2'dir.

2. Radyonunun Dinlenilme Nedenleri

Bütün araştırmalarda radyonun, hem eğittiği hemde eğlendirdiği için dinlendiği görülmektedir. Kadınlarda bu oran erkeklere göre oldukça yüksek bulunmuştur. Ayrıca radyoyu haber verdiği için dinleyenlerin oranı, erkeklerde ve ileri yaşlarda daha çok bulunmuştur.

Radyoyu eğlendirdiği için dinleyenlerin dağılımına baktığımızda, öğrenim durumu düşük olanların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Okur-Yazar olmayanlar, radyoyu büyük lde eğlenme ve hoşça vakit geçirmek için dinlemektedirler.

3. Radyoyu Dinlememe Nedenleri

Yapılan araştırmalarda radyoyu dinlememe nedenleri içinde kişinin zamanın olmaması en önemli faktör olarak görülmektedir. Bu zellik erkeklerde kadınlara nazaran daha fazladır.

Radyosu olmadığı için radyoyu dinlemeyenlerin oranı yaş ilerledikçe düşüş göstermektedir. "Zamanım Olmuyor" diyenlerde de aynı durum görülmektedir. Yaş ilerledikçe "İlgimi çekmiyor" diyenlerin oranı ise yükselmektedir.

4. En ok Dinlenen Radyolar

En çok dinlenen radyo TRT-1'dir. (% 50.4).TRT-1'i sırasıyla TRT-2 (%19.3), daha sonra Polis Radyosu (%8.7) ve TRT-3 (% 8.0) takip etmektedir.

Yaş ilerledikçe TRT-1 ve TRT-2'nin dinlenilme oranı artmakta, bu iki radyo dışındakilerin dinlenilme oranı ise düşmektedir. ğrenim durumuna göre bakıldığında, öğrenim düzeyi yükseldikçe TRT-1 tercihlerinde düşüş, TRT-3 tercihlerinde ise yükseliş olduğu görülmektedir.

5. Radyo Yayınlarının En Çok Dinlenildiği Saatler

Hafta içi günlerde radyonun en çok öğleden önce ve öğle saatlerinde dinlenildiği görülmektedir. " 7.30-10.00 " saatleri arasındaki dinleme yüzdesi ise en yüksek değer olarak bulunmuştur. Televizyonun yayın saatlerindeki radyo dinleme oranları ise büyük düşüş göstermiştir. Gruplar kendi içinde incelendiğinde, bir işte çalışmayanlar mesai saatleri içinde radyoyu bir işte çalışanlara göre daha fazla dinlemektedirler.

Hafta sonu günlerde radyo, en çok " 7.30-12.00 " saatleri arasında dinlenmektedir. Televizyonun yayın saatlerindeki radyo dinleme oranlarında ise, yine büyük düşüş olmaktadır. Gruplar kendi içinde incelendiğinde, bir işte çalışmayanların mesai saatleri içerisinde radyo dinleme oranlarının bir işte çalışanlara göre biraz daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan tüm kamuoya yoklamalarında görüldüğü gibi, televizyonun yayın saatlerinde radyonunun dinlenilirliğinde önemli bir azalma olmaktadır. Bu da televizyonun, radyo yayıncılığını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir.

VII- SONUÇ:

Türkiye radyolarının kuruluşu, 1927 yılında Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi'ne, telsiz istasyonlarının işletme hakkının verilmesi ile başladı.

Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi, radyoyu on yıl yönettikten sonra 1937 yılında PTT'ye aktardı. Daha sonra II. Dünya Savaşının başlamasıyla, radyonun önemi oldukça arttı ve radyolar 1943 yılında Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne bağlandı. 1964 yılında TRT'nin kurulmasına kadar da bu yönetime bağlı kaldı.

1964 yılında TRT, tüzel kişiliğe sahip, özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak kuruldu. TRT kurulduktan sonra radyolar da gerek radyo tekniği gerekse radyo programcılığı açısından büyük ilerlemeler kaydedildi. Radyoya ilk defa sınavla prodüktör alındı ve programlar prodüktör, spiker ve teknisyenler ile birlikte yapılmaya başlandı.

1972 yılında TRT'nin özerkliği kaldırılıp, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği haline getirildi.

1974 yılından sonra radyoda 3 değişik posta kuruldu ve radyo programcılığında çeşitli atılımlar gerçekleştirildi. TRT-1 de kuşak programları yayına başladı. TRT-2'de kültür eğitim, sanat, TRT-3'de de batı müziği ağırlıklı yayınlar yapılmaya başlandı.

1987 yılında Radyo-4 yayına girdi ve böylece Türkiye Radyoları 4 ayrı kanaldan yayın yapmaya başladı. Özet olarak Türkiye Radyoları'nın günümüze kadar gelişimi böyledir.

Bugünkü radyo yayıncılığını incelediğimiz bölümde, Radyo-1 ve Radyo-2'nin, ilk yayına başladıklarında izledikleri yayın politikasını sürdüremediklerini görüyoruz.

Radyo-1 dolaylı yoldan da olsa toplumun eğitimini çeşitli sanat, kültür programları ile kültür düzeyini yükseltebilmeyi amaçlayan, genel dinleyici kesimine yönelik bir kanal olarak kurulmuştu. Ancak Radyo-1'de son yıllarda uygulanan yayın; kuşak programları ve müzik programlarından oluşmaktadır.

Bir "Halk Üniversitesi" olma amacıyla yayına başlatılan Radyo-2'de ise günlük yayın; yabancı dil dersleri, çocuklara yönelik "Okul Radyosu" adlı bir eğitim programı ve müzik programlarından meydana gelmektedir. Radyo-2'nin yayına başladığı 1975 yılının programlarını incelediğimizde; tarih, sanat, haber ve özellikle eğitim-kültür yayınlarının günlük yayının büyük bir bölümünü kapsadığını görürüz. Böylesine kaliteli ve çeşitli programlarla yayına başlayan Radyo-2'nin, son yıllarda kendini geliştiremeyip, program çeşitliliğinde kısırlaştığı ve kalıplaşmaya başladığı görülmektedir.

Televizyonun yayına başlaması ile radyonun dinlenilirliğinde büyük ölçüde azalma olduğu yapılan kamuoyu araştırmalarıyla saptanmış bulunmaktadır. Burada radyonun dinlenilirliğinin azalmasının ana nedenlerinden biri radyonunun televizyonu rakip olarak görmemesidir.

Oysa televizyonun ortaya çıkışı ile olumsuz yönde etkilenen radyonun; canlanıp, hareketlenerek yeni yayıncılık yollarına başvurması ve kaybettiği dinleyicilerini yeniden kazanabilmesi için herşeyden önce eğitime önem vererek, bilinçli radyo dinleyicisini oluşturması gerekmektedir.

Hemen hemen her yerde ve her zaman dinleyiciye kolayca seslenebilme özelliğine sahip olan radyoda programlar, dinleyicilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Özellikle canlı yayınlarla radyo mikrofonları dinleyicinin ayağına gidebilmeli ve kişilerin programa anında ve direkt olarak katılabilmeleri sağlanmalıdır. Bunun içinde radyoda denetimin büyük ölçüde azaltılması ve yapımcıların bürokratik formalitelerle zaman yitirmemeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AZİZ, Aysel, Radyo ve Televizyonla Eğitim, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Sevinç Matbaası, Ankara, 1982.
- CEM, İsmail, TRT'de 500 Gün, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976.
- ERGÜN, Sezi, KURTTTEKİN, Zehra, "Günün İçinden" Radyo Programı 6.5.1987, TRT I.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, (TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri), Ankara, 1980.
- KÖKSAL, A. Ülker, TRT Kurumu'nun Ekonomik, Kültürel ve Toplumsal Kalkınmamızdaki Rolü, Ankara, 1970.
- OZAKMAN, Turgut, Radyo Notları, Ankara, 1969.
- ÖZKOK, Turgut, Sanat, İletişim ve İktidar, Ankara, 1982.
- TAŞER, Cengiz, Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları: 5 , Ankara, 1969.
- TUĞRUL, Semih, Türkiye'de TRT Olayları, Diner Matbaası, İstanbul, 1975.
- TOPUZ, Hıfzı. Türk Radyoculuğunda Eylül 1974-Ocak 1975 Devrimi: TRT-I, TRT-II, TRT-III, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, 1984-1985 Radyo ve Televizyon Tarihi Ders Notları.

MAKALELER VE DİĞER KAYNAKLAR

- ONGÖREN, M. Tali, " Radyo Bu mu? ", Cumhuriyet, 31 Mayıs 1988

Burası Türkiye Radyoları, TRT Radyo Dairesi Başkanlığı Yayını
(Çoğaltılmış Metin)

İletişim ve Toplum Sorunları, UNESCO/Türk Sosyal Bilimler Derneği,
İstanbul, 1971.

"Radyo 4 Tuttu", İletim Dergisi, İ.Ü. B.Y.Y.O. Yıl:2, Sayı:4

TRT, 1976-1977 Yılı Ankara İli Radyo Dinleyicileri Araştırması
Ayrıntılı Sonuçları, TRT Halk ve Basınla
İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü Yayınları,
Ankara, 1977.

TRT, Ankara Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması,
TRT Yayın Planlama Koordinasyon ve
Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Ankara,
1984.

TRT, Türkiye Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması,
TRT Yayın Planlama Koordinasyon ve
Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Ankara,
1985.

TRT, Genel Yayın Yönetmeliği, Yıl: 1985, Ankara

1984 TRT Yapım ve Uygulama Talimatı, Basılı Yayınlar ve Kitaplık
Müdürlüğü, Ankara.

1985 TRT Yapım ve Uygulama Talimatı, Basılı Yayınlar ve Kitaplık
Müdürlüğü, Ankara.

1987 TRT Yapım ve Uygulama Talimatı, Basılı Yayınlar ve Kitaplık
Müdürlüğü, Ankara.

TRT, Radyo ve Televizyon Programları Kamuoyu Araştırması (Nisan 1987)
TRT Yayın Planlama Koordinasyon ve Değer-
lendirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1987.

TRT Program Dergisi, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü, Yıl: 23
Sayı: 433, 1 Nisan 1988-28 Nisan 1988.

T.C. Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğü,
"Kültür Bakanlığı Basılı Yayınlar Yönetmeliği", Resmi Gazete,
Yıl: 2 Ocak 1964, Sayı: 11596, Ankara, 1964, Başbakanlık Devlet
Matbaası.

T.C. Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğü,
"Kültür Bakanlığı Basılı Yayınlar Yönetmeliği", Resmi Gazete,
Yıl: 8 Mart 1972, Sayı: 14122, Ankara, 1972, Başbakanlık Devlet
Matbaası.

T.C. Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğü,
"Kültür Bakanlığı Basılı Yayınlar Yönetmeliği", Resmi Gazete,
Yıl: 14 Kasım 1983, Sayı: 18221, Ankara, 1983, Başbakanlık Devlet
Matbaası.

"TRT/Umut ve Umutsuzluk El Ele", Nokta Dergisi, 3 Temmuz 1988,
Yıl: 6, Sayı: 26.

"TRT'de 4. Dönem", Cumhuriyet Gazetesi, 13.10.1988.

GÖRÜŞMELER

AKA Tandoğan, TRT İstanbul Radyosu Teknik Müdürü

Yrd.Doç.Dr. CANKAYA Özden, Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek
Okulu öğretim üyesi.

ERDAMAR Bengül, TRT İstanbul Radyosu Spikeri.

KÜÇÜK Mehmet, TRT İstanbul Radyosu Denetim Müdürü

ŞİRİN Mustafa Ruhi, TRT İstanbul Radyosu Eski Kültür Müdür Yardımcısı

TOPUZ Hıfzı, TRT Eski Genel Müdür Yardımcısı.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi